

**Kritik mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Växjö,
för handläggningen av en försvararfråga m.m.**

Anmälan

AA framförde i en anmälan och i kompletteringar till denna kritik mot en åklagare vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Växjö, och mot Polismyndigheten i Kronobergs län. Han var missnöjd bl.a. med handläggningen av en begäran om att en offentlig försvarare skulle förordnas och begäran om att få en kopia av en allmän handling.

Utredning

Handlingar i åklagarkammarens ärende 206A-2699-04 och polismyndighetens ärende K19669-04 infordrades och granskades. Vidare inhämtades muntliga upplysningar från BB, ekonom vid eko-enheten inom polismyndigheten, samt från dåvarande kammaråklagaren CC.

Av handlingarna och upplysningarna framgick bl.a. följande. Den 3 september 2003 beslutade Skatteverket om revision hos DD. Under revisionen företrädde denne av AA. Revisionen resulterade bl.a. i att Skatteverket gav in en polisanmälan mot DD. CC beslutade den 20 december 2004 att inleda för-undersökning rörande bokföringsbrott och försvårande av skattekontroll. DD antecknades som skäligen misstänkt för brotten.

I en skrivelse daterad den 16 juni 2005, ställd till polismyndigheten, BB, begärde AA bl.a. att få en kopia av Skatteverkets polisanmälan.

Av en skrivelse upprättad av AA den 17 juni och ställd till polismyndigheten, BB, framgår att AA, med anledning av skrivelsen dagen före, hade kontaktats av BB och fått besked att åklagaren hade beslutat att han inte kunde företräda DD inför polismyndigheten, att förhör skulle hållas med denne samt att en offentlig försvarare skulle förordnas. Till sin skrivelse fogade AA en fullmakt för honom att företräda DD och uppgav att om åklagaren var av en annan uppfattning i frågan om han kunde företräda sin klient ville han skyndsamt få ett beslut i saken. Till dess att han erhållit ett beslut var det hans klients uppfattning att han var ombud för denne. För det fall att man beslutade att förordna offentlig försvarare för DD var denne

bekymrad över att man inte accepterade hans val av ombud. Vidare angavs att på ”nuvarande stadium” önskades advokaten EE som offentlig försvarare. Slutligen efterlyste AA en kopia av Skatteverkets polisanmälan alternativt, om polismyndigheten inte ansåg att handlingen kunde lämnas ut, ett beslut med ”besvärshänvisning”. – Åklagarkammaren tillställdes en kopia av skrivelsen.

Den 17 juni lämnade CC in en framställan till Växjö tingsrätt om att en offentlig försvarare skulle förordnas för DD. I framställan angav han att denne uppgett att han godtog den försvarare som rätten förordnar. Den 20 juni förordnade tingsrätten advokaten FF till offentlig försvarare för DD.

I en skrivelse daterad den 23 juni (ställd till polismyndigheten, kopia till åklagarkammaren) efterfrågade AA på nytt bl.a. kopia av beslutet om att han inte kunde vara ombud för DD och av Skatteverkets polisanmälan.

Den 30 juni kom en skrivelse från EE, ställd till polismyndigheten, in till åklagarkammaren. I skrivelsen angav EE bl.a. att han hade kontaktats av DD och att denne önskade att EE skulle vara hans offentliga försvarare. Samma dag besvarade kammaråklagaren GG skrivelsen genom att hänvisa till CC. Vidare angavs att CC hade semester och att han åter skulle vara i tjänst den 1 augusti. Den 19 augusti skrev CC till EE och angav att anledningen till att FF hade förordnats till offentlig försvarare var att DD i samband med ett tidigare planerat förhör hade uppgett att han godtog den försvarare som rätten förordnade. För det fall DD ville byta försvarare hänvisades han att begära detta vid tingsrätten.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet, särskilt med avseende på bl.a. följande frågeställningar.

1. Såväl DD som dennes ombud AA har i skrivelser till polismyndigheten framfört önskemål såvitt avser frågan om vem som skall företräda DD under den aktuella förundersökningen. Hur har dessa framställningar, innehållande bl.a. begäran om att få ta del av beslut, handlagts?
2. Hur har AA:s begäran om att få ta del av Skatteverkets polisanmälan handlagts?

Vilka kontakter har förevarit mellan polisen och åklagare i ovanstående frågor?

Polismyndigheten (polismästaren HH) inkom med ett yttrande till vilket var fogat upplysningar från chefen för eko-enheten, inspektören JJ.

JJ upplyste bl.a. följande.

Bakgrundsfakta

AA är informerad om att all kontakt i ärendet beträffande DD sker via DD:s offentliga försvarare, advokat EE, och kontakten med AA är i hans egenskap av företrädare av AA:s Redovisningsbyrå KB.

Fråga 1

Genom BB informerades AA redan i juni 2005 om CC:s besked om att AA inte kunde vara DD:s juridiska ombud. Detta eftersom han är involverad i den bokföringsbyrå som har skött DD:s bokföring samt att han upprättat DD:s deklARATIONER. AA informerades samtidigt om att han kommer att bli kallad till förhör i ärendet i egenskap av företrädare för AA:s Redovisnings-byrå.

AA har under sommaren och hösten 2005 muntligen blivit informerad av utredare BB att vända sig till kammaråklagare CC med sina frågor eftersom det är denne som är förundersökningsledare i ärendet.

Fråga 2

BB har per telefon den 17 juni 2005 muntligen – via DD – meddelat AA att begärda handlingar inte kan lämnas ut till honom då han inte är DD:s offentliga försvarare samt hänvisat honom till kammaråklagare CC.

HH anförde bl.a. följande.

I det aktuella ärendet leds förundersökningen av kammaråklagare CC. I rollen som förundersökningsledare ingår att fatta beslut inom ramen för brottsutredningen. Polisens roll i en åklagarledd förundersökning är att genomföra brottsutredningen utifrån givna direktiv.

I det nu aktuella ärendet har flera av inlagorna varit ställda till polismyndigheten oaktat att de rätteligen skulle hanterats av åklagare.

Polismyndighetens bedömning är att – bortsett från vissa brister i den skriftliga dokumentationen beträffande kontakter med förundersökningsledare m.fl. – utredningspersonalen vid eko-enheten hanterat ärendet på ett med hänsyn till omständigheterna rimligt sätt.

När det gäller beskedet till AA – genom DD – om att han ej kunde få del av handlingar i ärendet har berörd personal på eko-enheten informerats om hur en begäran om att få del av allmänna handlingar skall hanteras och dokumenteras. Detta i enlighet med en tjänsteföreskrift 2005:4 som i sin nya lydelse gäller per den 1 juli 2005.

Ärendet remitterades därefter till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande i följande avseenden.

1. Såväl DD som dennes befullmäktigade ombud AA har i skrivelser som ställts till polismyndigheten och skickats i kopia till åklagarkammaren framfört önskemål såvitt avser frågan om vem som skall företräda DD under den aktuella förundersökningen. Hur handlades dessa framställningar, innehållande bl.a. begäran om att få ta del av beslut?
2. Vilka överväganden gjordes avseende handläggningen av advokat EE:s skrivelse angående byte av försvarare m.m.?
3. Vilka överväganden gjordes beträffande den begäran som AA, i sin egenskap av ombud för DD, ställde till polismyndigheten och skickade i kopia till åklagarkammaren med önskemål om att få ta del av Skatteverkets polisanmälan?

Åklagarmyndigheten (genom överåklagaren KK) inkom med ett yttrande till vilket var fogat upplysningar från chefsåklagaren LL (här ute-lämnade) och upplysningar med bilagor från CC (bilagorna är här utlämnade).

CC

Jag hade semester under vecka 26-30 2005.

1-2. Som jag tidigare muntligen upplyst förordnades offentlig försvarare för DD helt i enlighet med hans önskemål.

Jag uppdrog härefter, sedan jag tagit del av bilaga 1 (AA:s skrivelse daterad den 17 juni 2005, JO:s anmärkning), till utredaren BB att hon skulle meddela AA att han inte kunde företräda klienten i brottmålet utan att detta fick överlåtas till en för uppdraget lämplig person, vilken i detta fall redan var förordnad av tingsrätten. Anledningen till att AA inte fick besked utan för-anleddes att skicka en påminnelse, bilaga 2 (AA:s skrivelse daterad den 23 juni 2005, JO:s anmärkning), känner jag inte till.

Under min semester inkom skrivelse från advokat EE angående försvarar-förordnandet, bilaga 3, vilken jag, efter att besked lämnats om pågående semester, bilaga 4, besvarade den 19 augusti 2005, bilaga 5.

När det gäller ett eventuellt byte av försvarare har jag lämnat min syn på saken i bilaga 5 och detta grundar sig bl.a. på att advokat EE tillsammans med DD bättre kunde ange skälen för ett byte av försvarare samt varför det skulle förordnas en försvarare från Malmö.

3. I samband med att jag gav BB, se ovan, i uppdrag att kontakta AA gav jag också uttryck för min uppfattning att anmälan enligt min uppfattning inte skulle göras tillgänglig för den misstänkte eller av honom utsett ombud med hänsyn till vissa känsliga uppgifter i densamma.

KK

Bedömning

Av CC:s yttrande framgår att offentlig försvarare förordnades i enlighet med DD:s önskemål. Åklagarmyndigheten har inte anledning att ifrågasätta den uppgiften. CC har vidare uppgett att då ett byte av offentlig försvarare aktualiserades ansåg han att DD och advokat EE var bättre skickade att till tingsrätten ange skälen för detta önskemål. Myndigheten delar den bedömningen.

Såvitt avser den begäran om att ta del av Skatteverkets polisanmälan har kompletterande upplysningar inhämtats per telefon från kammaråklagare CC. Denne har därvid uppgett att han vid det aktuella tillfället gjorde den bedömningen att ett utlämnande av anmälan skulle vara till men för utredningen eftersom den misstänkte då ännu inte var hörd.

Rätten för en misstänkt och hans försvarare att ta del av förundersökningsmaterial regleras i 23 kap. 18 § rättegångsbalken. De har rätt att fortlöpande ta del av sådant material i den mån det kan ske utan men för utredningen. Att i en utrednings inledningsskede innan några egentliga förhör hållits tillställa den misstänkte en anmälan av aktuellt slag kan normalt inte ske utan något men för utredningen.

AA yttrade sig.

Därefter inhämtades bl.a. att CC den 5 april 2007 väckte åtal mot DD för bokföringsbrott och försvårande av skattekontroll.

Bedömning

Handläggningen av försvararfrågan

Regler om den misstänkte och hans försvar finns i 21 kap. rättegångsbalken (RB). Av bestämmelserna i 21 kap. 3 § första och andra stycket RB framgår att den misstänkte vid sin talans förberedande och utförande får biträdas av försvarare. Vidare framgår att försvararen utses av den misstänkte och att, om den misstänkte har ställt rättegångsombud för sig, ombudet anses som försvarare.

Det har inte föreskrivits någon särskild form för att utse privat försvarare. En försvarare kan utses antingen genom att den misstänkte muntligen inför undersökningsledaren, åklagaren eller rätten anger en viss person som sin försvarare eller genom att han skriftligen uppger vem som skall försvara honom. Om den misstänkte har gett ett ombud fullmakt att föra hans talan, är ombudet att anse som försvarare.

I 21 kap. 3 a § RB anges under vilka förutsättningar en offentlig försvarare skall förordnas. Vidare stadgas att om den misstänkte biträds av försvarare som han själv har utsett, skall inte vid sidan av denne någon offentlig försvarare förordnas. Att en offentlig försvarare förordnas av rätten framgår av 21 kap. 4 § RB. Om den misstänkte till offentlig försvarare har föreslagit någon, som är behörig därtill, skall denne förordnas om inte hans eller hennes anlitande skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller eljest särskilda skäl föranleda annat (21 kap. 5 § andra stycket RB). Om den misstänkte, sedan rätten förordnat någon till offentlig försvarare, själv utser annan försvarare, skall förordnandet återkallas, om det inte skulle uppstå synnerlig olägenhet (21 kap. 6 § första stycket RB).

Enligt 21 kap. 3 § tredje stycket RB får en person inte vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. Det ankommer på rätten att pröva huruvida jäv föreligger och att i förekommande fall avvisa försvararen eller besluta om entledigande av honom som offentlig försvarare. Har försvarare utsetts och anser åklagaren redan under förundersökningen att jäv föreligger, bör han anmäla detta till rätten, som har att meddela beslut i frågan (prop. 1981/82:57 s. 16).

Av utredningen framgår att AA den 17 juni 2005 fick ett muntligt besked av BB att åklagaren ansåg att han inte kunde vara ombud i målet. Vid den tidpunkten hade AA inte presenterat någon fullmakt att företräda DD under förundersökningen. Inte heller hade, såvitt känt, DD muntligen eller skriftligen utsett AA till sin försvarare. Det besked som lämnades AA i det skedet måste därför snarast uppfattas som en upplysning från åklagaren om vilken inställning denne hade i frågan om AA kunde vara DD:s försvarare. Jag har inget att erinra mot att en åklagare på det sättet formlöst uttrycker sin inställning i en sådan fråga.

I AA:s skrivelse av den 17 juni, som diariefördes hos åklagar-kammaren den 20 juni, och till vilken hade fogats en fullmakt för honom att företräda DD, angav han emellertid bl.a. att han ansåg sig vara DD:s ombud och att om åklagaren hade en

annan uppfattning i frågan ville han få del av ett beslut om detta. Vidare angav han att DD var bekymrad över att hans önskemål om vem som skulle vara hans ombud inte accepterades och att han ”på nuvarande stadium” begärde att EE skulle förordnas som offentlig försvarare.

Enligt min uppfattning går det inte att klart utläsa av AA:s skrivelse vilken inställning som DD hade i försvararfrågan. Skrivelsen kan väl tolkas på det sättet att DD i första hand begärde att AA skulle tillåtas vara hans privata försvarare eller som en begäran om att AA skulle förordnas som hans offentliga försvarare. Dessutom innehåller skrivelsen ett förslag på att annan person skall förordnas som DD:s offentliga försvarare ifall ett sådant för-ordnande skulle bli aktuellt. Det råder däremot inte något tvivel om att AA inte delade åklagarens uppfattning i frågan om han kunde uppträda som DD:s försvarare.

Såvitt framgår av utredningen i ärendet föranledde skrivelsen ingen annan åtgärd från CC:s sida än att han uppdrog åt BB att meddela AA att denne inte kunde företräda DD i brottmålet. Som tidigare angetts har emellertid åklagaren ingen beslutanderätt i frågan om vem som får vara den misstänktes försvarare utan skall i stället – om han anser att jäv föreligger – anmäla detta till rätten. Detsamma måste för övrigt anses gälla även om åklagaren av annan anledning anser att någon är olämplig som ombud eller försvarare. Jag har tidigare även nämnt att en offentlig försvarare inte skall förordnas om den misstänkte biträds av en försvarare som han själv har utsett, att om den misstänkte till offentlig försvarare har föreslagit någon skall denne som huvudregel förordnas samt att ett förordnande om offentlig försvarare, med visst undantag, skall återkallas om den misstänkte själv utser annan försvarare. Enligt min uppfattning borde CC därför – när han mottog AA:s skrivelse – skyndsamt antingen ha kontaktat denne för att få klarhet i DD:s inställning i försvararfrågan och därefter ha vidtagit erforderliga åtgärder eller ha vidarebefordrat skrivelsen till tingsrätten. I det senare fallet hade det då ålegat tingsrätten att närmare utreda DD:s inställning. Om CC ansåg att AA, exempelvis på grund av bestämmelserna i 21 kap. 3 § tredje stycket RB, inte kunde vara DD:s försvarare, borde han samtidigt ha uppgett detta till tingsrätten.

EE:s skrivelse angående byte av försvarare m.m.

I en skrivelse daterad den 29 juni 2005 ställd till polismyndigheten uppgav EE bl.a. att han hade kontaktats av DD och att denne angett att han önskade att EE skulle bli hans offentliga försvarare. Av skrivelsen synes framgå att EE kände till att annan advokat var förordnad som offentlig försvarare. I ett svarsbrev upprättat dagen därpå hänvisade GG till förundersökningsledaren CC för kommunikation angående handläggningen av ärendet. Vidare angav han att CC hade semester och skulle återkomma i tjänst v. 31, dvs. den 1 augusti. CC besvarade skrivelsen den 19 augusti.

Bestämmelser om möjligheten för den misstänkte att byta offentlig försvarare finns i 21 kap. 6 § RB. Det är rätten som beslutar när fråga om byte av offentlig försvarare aktualiseras. Jag vill därför inte kritisera det sätt på vilket skrivelsen hanterades.

Begäran att få kopia av Skatteverkets polisanmälan

Av utredningen framgår att AA vid upprepade tillfällen begärde att få en kopia på Skatteverkets polisanmälan. Han begärde även – för det fall polisen eller åklagaren ansåg att anmälan inte kunde lämnas ut – ett beslut med ”besvärshänvisning”.

Vidare framgår att han muntligen fick besked om att anmälan inte kunde lämnas ut. Enligt Åklagarmyndighetens yttrande gjorde CC den bedömningen att ett utlämnande av anmälan till den misstänkte eller hans ombud skulle vara till men för utredningen.

Enligt 23 kap. 18 § första stycket RB skall då förundersökningen kommit så långt att någon skäligen misstänks för brottet, denne, när han hörs, underrättas om misstanken. Vidare gäller att den misstänkte och hans försvarare har rätt att förlöpande, i den mån det kan ske utan men för utredningen, ta del av vad som förekommit vid undersökningen.

I förevarande fall har begäran om att få en kopia på polisanmälan handlagts som en begäran grundad på DD:s rätt till insyn enligt ovan nämnda bestämmelse i rättegångsbalken och således inte i enlighet med bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen. Mot bakgrund av att DD hade antecknats som skäligen misstänkt för brottet och också hade kallats till förhör, vid vilket det kan förutsättas att han skulle delges misstanken, har jag ingenting att invända i denna del. Beslutet borde emellertid ha dokumenterats. När AA sedan begärde att få del av ett skriftligt beslut kunde han ha fått del av dokumentationen.

I princip kan alla åklagarbeslut inom ramen för ett straffprocessuellt förfarande bli föremål för överprövning i materiellt hänseende av högre åklagare. Jag kan inte se att ett beslut att med stöd av bestämmelserna i 23 kap. 18 § RB inte lämna ut visst material till den misstänkte eller hans ombud skulle utgöra ett undantag från denna regel. Med tanke på att AA vid upprepade tillfällen återkom med begäran om att få en kopia av anmälan och dessutom uttryckligen begärde ett beslut med ”besvärshänvisning”, borde CC antingen ha kontaktat honom och upplyst om möjligheterna att begära överprövning, eller ha behandlat hans skrivelser av den 17 och 23 juni som en sådan begäran.

— — —

Vad som i övrigt har anförts av AA eller kommit fram i utredningen ger inte anledning till någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan sagda.